

Precisions lèxiques

JAUME VALLCORBA I ROCOSA

Mans a l'obra?, malament!

No poseu mans a l'obra perquè se us hi quedarien enganxades. L'obra no es construeix posant-hi mans, sinó amb totxos, maons, pedres, rajoles i ciment o calç; aquests dos darrers, pastats amb sorra i aigua, fan de material d'unió d'aquelles peces les unes amb les altres. Imagineu-vos si a més dels maons hi poseu les mans: quan l'argamassa o el formigó s'adorni

(en castellà: quan 'fragüe') i se solidifica, us costarà molt, de desenganxar-vos-en.

Si la paraula *obra* l'entendem en sentit figurat, és a dir, com el resultat d'una activitat humana intel·lectual, llavors cal advertir que la gent no pensem amb les mans, i, per tant, no hi ha manera de posar-les en l'obra de la intel·ligència.

A aquesta frase feta castellana hi correspon la catalana: **Som-hil**, expressió amb què ens invitem i ens animem a començar una activitat. També és vàlid de dir: **Posem fil a l'agulla**, o **Tirem-ho endavant** o, encara millor: **Anem per feina!**, que vol dir: posem-nos a fer aquella activitat concreta deixant estar totes les altres.

Endavant, més endavant

El castellà actual fa servir en moltes ocasions, en molts contextos, l'expressió «por delante», que, diferentment, en català només és apropiada en poques circumstàncies. És vàlid dir: *Que s'emproui el vestit i mira-li si li cau bé tan **per davant** com per darrere*. Encara més habitual amb «pel» en lloc de «per»: *Els fillets sempre em*

van pel davant i pel darrere i m'entrebanquen quan camino.

Però, vegem els casos següents:

Era un xut perillós, perquè la pilota ha botat dos metres per davant d'on era el porter. Calia haver dit: *ha botat dos metres **més endavant** d'on era el porter*.

Frank ha entrat al davanter amb totes dues cames per davant. En bon ca-

talà és: *li ha entrat amb totes dues cames **endavant***.

Hem dit quins jugadors formaran la defensa. I per davant d'aquesta defensa els mitjos seran... Havia de dir: *I hi haurà **més endavant** de la defensa, els mitjos, que seran...* O bé: **I al davant** d'aquesta defensa els mitjos seran...

Inde

Inde és un adverbí llatí que significa «d'ací», «d'aquí», «d'allí». Aquest adverbí ha donat, per evolució fonètica, en català el pronom *en*. També inicialment produí en castellà el pronom *ende*, *end*, que convivia amb l'ús de *de él*, *de ella*, *de ellos*, *de ellas*. El castellà, a mitjan segle XV, perdé el pronom *ende* i ha conservat, per sempre més, l'equivalent *de él*, *de ella*, etc.,

que és la fórmula que interfereix el català dels nostres temps.

Ara bé, en els primers temps, la nostra llengua conservà com a adverbí el llatí *inde*, evolucionat en la forma *en*. Quan el text religiós diu de Crist que «se'n pujà al cel» aquest *en* vol dir «d'aquí». Així aquell text equival a «i d'ací (a la terra) pujà al cel».

Altrament, aquest adverbí i pronom

en s'integrà, en diferents èpoques, a alguns verbs. *Anar-se'n*, significa «anar d'aquí, o d'allí, a un altre lloc». *Endur-se*, *enretirar*, duen aquest *en* a la primera síl·laba, i també, *emportar-se*, en què, per motius fonètics, *en* es transforma en *em*. Així, doncs, *endur-se* vol dir 'dur des d'ací a tal altre lloc'; *enretirar* significa 'retirar d'ací o d'aquí'; *emportar-se*, 'portar des d'ací a...'.
— No crec que siguem un conjunt que *haguem de* tancar (calia que hagués dit: que *hàgim de* tancar) aquest grup amb zero punts.
— Aquests que dèiem no són valors als quals ni puguem ni *haguem de* (ep!: *hàgim de*) renunciar.

«haguem»/«hàgim»

Podem fer servir el verb *haver* com a integrant la perífrasi d'obligació («*hem de fer-ho*»). També el podem usar com a auxiliar («*havia cantat*») i com a verb transitiu («la guineu quan no les pot *haver* diu que són verdes»). En aquest darrer ús significa *abastar*, *copsar*, *esdevenir posseïdor*, en la forma *haver-se-les*, vol dir *disputar*.

En qualsevol dels usos no es conjuguen ben igual. Ara, ací només volia

destacar una d'aquestes diferències: les de la primera persona del present d'indicatiu i la primera i segona persona del plural del present de subjuntiu que com a verb transitiu fa *he*, *haguem*, *hagueu* i en l'ús de la perífrasi d'obligació (*haver de*) fa *haig* (o, *he*, admissible), *hàgim*, *hàgiu* (o *hàgem*, *hàgeu*).

Per no fer la distinció, ho trobem mal dit, en alguna ocasió, en textos periodístics:

